استقلال خپلواکی
www.esteqlaal.net

روانشاد پوهاند عبدالحی حبیبی سه شنبه ۰٤ جولای ۲۰۲۳

د احمدشاه بابا دیوان

دوهمه برخه

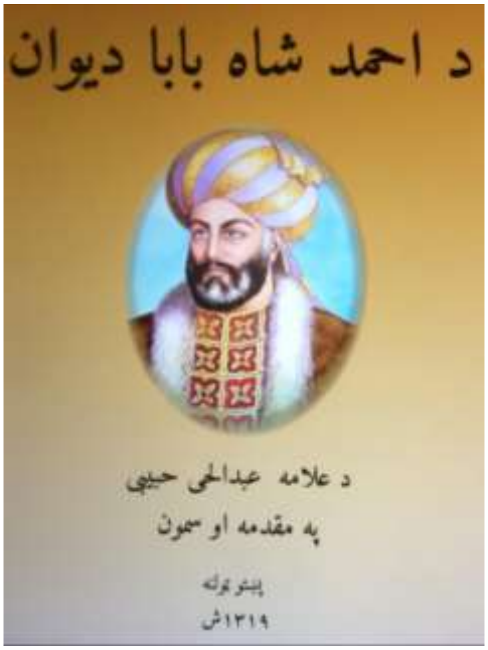

دغو درو نسخو ښخه ئي موږ تصحيح په ښه ډول وکي.

۱ . هغه نسخه ده چه ما په سنده کي ميندلي ده، خوش خط طلا کاري ده، ليکونکی او د ليک تاريخ ئي ندی ښکاره.

۲ .هغه نسخه ده، چه د کابل د پښتو ټولني په کتابخانه اړه لری، دا نسخه هم خوش خط طلا کاري ده، مګر ډيری غلطی لری، او ناپوه کاتب مسخ کړی ده.

۳ .يوه ناقصه نسخه ده، چه د سر پاڼی نه لري، ۱۱٦ مخه ئي سته، په ٦ د شوال چهار شنبي سنه ۱۱۸٦ﻫ د احمد شها بابا د وفات په کال ليکلي شوی ده، دا نسخه صحيحه ده، او ډيری داسی بدلي لري، چه په نورو

دوو نسخو کښې نسته، لمړی د قندهار د سدوزو د کورنۍ په تصرف کې وه، اوس د قندهار د بلدیې د ریاست په موزیم اړه لري. هغه بدلي چه په دوو یا درو نسخو کي وې، بې له کومې اشارې لیکلی شوي دي، اما هغه بدلي چه د ریاست بلدیه له نسخې څخه اخیستي شوي دي د پاڼی په پای کي د (ب) په توری نخښه شوي دي، او هغه د الفاظو اختلافات چه د پښتو ټولني په نسخه کي سته د (پ) په حرف ښولي شوي دي.

یادونه

په دې کتاب کي احمد شاه بابا د شعر د سبک له خوا، د خوشحال خان مقلد لیکلي شوی دي، مگر له وروسته پلټنو څخه ښکاره شوه، چه احمد شاه بابا د رحمان بابا په ادبي مکتب کي داخل، او د هغه نامور شاعر پر سبک تللی دئ.

(حبیبی)

احمد شاه بابا ادیب، شاعر، مصلح، مفکر لمړی وینا

د اعلیحضرت احمد شاه بابا لنډ سوانح په دمخه پاڼو کي پښتنو ته وړاندي شوه، اوس زه غواړم چه د احمد شاه بابا پر شاعري او د ده پر وینا باندي څیړنه وکړم او دی د یوه مقتدر او مفلق شاعر، یوه عالم، بصیر اجتماعي سړی، محقق، فیلسوف، او سترگه ور متصوف په ډول در وښیم څکه چه دی تر اوسه فقط د یوه نامتو جهانگیر او فاتح، او حربی سړی په ډول پیژندلي شوي دئ.

زه به په لاندي لیکو کي د ده پر علم، ادب، سیاسی او اجتماعي افکارو، او فلسفي او علمي مقام باندي تبصره ولیکم، او په هر ځای کي به د ده وینا، د مثال او برهان په څیر در وړاندي کړم، ښایی چه د پښتنو د دغه لوی اجتماعي مصلح، او ښاغلی بریالی د پلار توب حقوق څه نه څه پر ځای شوي وي، دا دي چه ځم اصل مطلب ته:

د توري او قلم خاوند

لکه دمخه چه مو وویل، تر اوسه دنیا، احمد شاه بابا په دې ډول پیژني، چه د خپل عصر توریالی او بریالی سړی وو ده د خپلي توري او میراني په سیوري کي د افغانستان اوسني دولت تشکیل کړي، او شا و خوا ئې په خپلو زړو طبیعی حدود کي خپور کي.

احمد شاه بابا د هند او ایران او بخارا په مملکتو کي هم فتوحات وکړه، مگر هلته ئې د هغو ځایو پاچهان پریښووه، نو دی د منځنی آسیا مشهور فاتح او شهنشاه وو.

دا خو د ده د توری برکت وو، او دی د خپل عصر ډیر نومیالی فاتح او بریالی وو، مګر راسي چه اوس موږ د ده د قلم خوا هم لږ څه رونه کړو او دا ښکاره کړو، چه احمد شاه بابا د علم او ادب له پلوه څه مقام درلود؟ او ده علاوه پر خپلو سیاسي او حربي خدمتو، پښتنو ته څه علمي او ادبي خدمتونه کړي دي؟

احمد شاه بابا لکه د آسیا د مخني فاتحین (لکه چنګیز، تیمور، نادر) یوازي پخپلو جنګی تشکیلاتو او سوقیاتو سره جهانګري نه ده کړې، بلکه ده د خپلي توری سره قلم، او د خپلي سر بازئ او توریالی توب سره علم او فضیلت، تقوا او ادب هم ملګري درلوده، ځکه نو دی موږ د آسیا یوازي دلاور او نامتو بریالی (فاتح) نه ګڼو، بلکه د دې خاوري یو زبردست ادیب، پوه عالم، عادل پاچا، لوړ شاعر، اجتماعي مصلح، دینی پیشوا، روحانی مقتدائې هم بولو، که زموږ لاندي لیکونه وکتل سي، دغه خبره به تاسي ته ښه او په ټینګه مدلل سي.

د احمد شاه بابا شاعری او ادب

تر احمد شاه بابا دمخه د پښتو شاعری او د ده سبک هغه وخت چه زموږ پښتون پلار اعلیحضرت احمد شاه بابا ژوندی وو، د پښتو شعر هم ښه رونق درلود، تر ده دمخه نیمه پیړئ مرحوم خوشحال خان خټک د پښتو ژبي پلار د پښتو ادب یو مشهور ادبي مکتب پرانستلی وو، چه دغه مکتب څخه ډیر نومیالی او د کمال خاوندان راوتلي وه، احمد شاه بابا هم د خپل شعر په ظاهري او مادي ډول، د خوشحال خان خټک په مکتب کي فیض موندلی، او له دغي ډلي څخه ګڼل کیږي، یعني د وینا طرز، او د کلام ډول، او د شعر سبک ئې هغه د خوشحال خان سبک دئ، ساده والي، ګران او پیچلي استعارات نه لري، وینا ئې خوږه او دلکشه ده، په شاعري کي لکه د پارسو ژبي د "هندی سبک" خاوندان صرف خیال پرست idealist او مشکل پسند نه دي، بلکه هغه سبک چه لوی مؤسس ئې خوشحال خان خټک دي، تعقیب کوي.

دغه سبک موږ په پارسو کي د "غزنی د سبک" سره مشابه کولای سو.

له خوشحال خانه تر احمد شاه بابا پوري لږ عمر یعني تقریباً نیمه پیړئ تیره سوې ده، مګر دغه څلوېښت پنځوس کاله د پښتو د ادب په تاریخ کي ډیر اهمیت لري، زه ویلای سم، چه په دغه پنځوس کاله کي د پښتو د ادب ګل زرغون شوي، او سټه ئې خورا ټینګه شوې وه، ځکه چه تر خوشحال خان دمخه پښتو ادب ځني مخصوص سبکونه درلوده، چه د عروضی او قافیه وی شعر تر اساسو نه وه لاندي، مګر تر خوشحال خان را هیسته موږ وینو چه پښتو ژبی ډیر مقتدر او پیاوړی ادباء او شاعران موندلي، او د ادب بیرغ ئې د "منځنی ایشیا" په غرونو کي رپیدلي دي!

نو دغه پنځوس کاله د پښتو د ادب په تاریخ کي د زرو کالو اهمیت لري، په دغه پنځوس کالو کي مور د پښتونخوا په جګو غرو کي ډیر اور ژبي ویونکي (شعراء) وینو، د خټکو ادبي او علمي خدمتونه هیڅکله نه هیریږي، چه د اکوړې څخه د دوی زړو وړونکي ږغونه د پښتو په شاعري او ادب کي وارویدو شوه، د خوشحال خان ختک د پلارتوب پاخه او استادانه اشعار، د اشرف خان هجری له درده او سویه ډک ږغونه، د عبدالقادر خان خټک روح پرور مضامین، د کاظم خان شیدا، او علی خان، او اسکندر او نورو خټکو ادیبانو برجسته او قیمتی شعرونه ټوله په دغه نیمه پیړۍ کي منځ ته راغلي دي!

علاوه پر دغه د مهمندو رحمان، او د قندهار د هوتکو عبدالرحیم او د کاکړو پیر محمد او نور زبردست او اور ژبي د پښتو ادیبان په دغو وختو کي لرو، او د پښتو ژبی شعر او ادب دوی خورا هسک توب او لوړتیا ته رسولي دي ۱۰ چه د پښتو ادب د نشوو ارتقا تاریخ په "تاریخچه شعر پښتو" کي د ۱۳ کال د طلوع افغان وګوري، دلته زیاتي نه ځایږي.

زمور غازی پلار احمد شاه بابا هم د ژبی له دغو حقیقی خدمت کونکو څخه دي!

احمد شاه بابا لکه د پښتنو او اجتماعیاتو او سیاسیاتو، او عمومي ژوندون ته چه لوړ لوړ خدمتونه کړی دي، د پښتو و علم او ادب او شعر ته ئې هم ګرانبها او د ګټو ډک خدمتونه کړي، او د ملی ژبي په لویو ادیبانو کي ګڼل کیږي.

د احمد شاه بابا د کلام عمومی ښیګړي

نور بیا....

salamwatanam@gmail.com